

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять з дисципліни
«ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

для студентів усіх форм навчання
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

Затверджено
редакційно-видавничою
радою університету,
протокол № 1 від 19.02.2020 р.

Харків
НТУ «ХПІ»
2020

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень» для студентів усіх форм навчання спеціальності 071 «Облік і оподаткування» / уклад. Н. Ю. Єршова. – Харків: НТУ «ХП», 2020. 33 с.

Укладач Н. Ю. Єршова

Рецензент С. А. Мехович

Кафедра економічного аналізу та обліку

ВСТУП

Сучасні інституціональні перетворення в науці як сфері пізнавальної діяльності людини, усвідомлення завдань і функцій науки, критеріїв визнання результатів наукової діяльності обумовлюють необхідність удосконалення та подальшого розвитку процесу наукових досліджень, який забезпечує формування нових наукових знань. Важливим напрямом наукової діяльності є наукові дослідження у вищих навчальних закладах, які сприяють формуванню якісно нового змісту компетенцій майбутніх фахівців, формують інтелектуальний потенціал країни.

Навчальна дисципліна «Основи наукових досліджень» належить до професійних дисциплін циклу підготовки магістрів за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». Вивчення організації наукових досліджень сприяють поглибленню теоретичних і практичних здібностей особистості з обліку та оподаткування, здатної працювати в умовах ринкової економіки, тобто в тих, які потребують від неї творчої ініціативи, високого рівня компетентності, сучасного економічного мислення.

Предметом навчальної дисципліни є наукове дослідження.

Метою навчальної дисципліни є засвоєння майбутніми спеціалістами теоретичних основ та здобуття практичних навичок проведення наукового дослідження. Значна увага при цьому приділяється формуванню у студентів навичок використання методів наукового дослідження, що створює суттєві конкурентні переваги серед фахівців економічного профілю на ринку праці.

Вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» спрямовано на формування загальних та фахових компетентностей магістрів за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

У результаті вивчення дисципліни студент *повинен знати*: критерії обґрунтування доцільності вибору певного напрямку наукового дослідження; особливості визначення та взаємозв'язок між об'єктом і предметом дослідження; основні методи дослідження та особливості їх застосування для вирішення певних завдань; змістовну частину наукового дослідження; структуру наукової статті; вимоги до презентації результатів наукового дослідження.

У результаті вивчення дисципліни студент *повинен вміти*: обґрунтовувати проблему наукового дослідження, його об'єкт та предмет, орієнтуватися у виборі емпіричної бази, прийомах наукових узагальнень; формувати висновки і рекомендації за результатами досліджень; проводити наукові дослідження на підставі розроблених теоретичних основ і методології; володіти інструментарієм оцінювання результативності та ефективності наукової діяльності; виконувати наукові роботи на рівні дипломної роботи, відповідно до вимог, що висуваються до праць подібного рівня, від моменту обґрунтування теми до публічного захисту; підготовлювати наукові статті як форму апробації результатів наукового дослідження та їх публікацію у збірниках наукових праць, що мають статус фахових видань.

Метою цього видання є забезпечення студентів, що навчаються за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», усіма основними навчально-методичними матеріалами, необхідними для практичної роботи за курсом «Основи наукових досліджень». У методичних вказівках наведено контрольні питання, завдання та вправи, розв'язання яких допоможе студентам досконально вивчити основні теми курсу.

I. ЗАГАЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» відбувається шляхом розкриття тем на лекціях, закріплення теоретичного матеріалу на практичних заняттях та під час самостійної роботи.

На лекційних, практичних заняттях розглядаються найважливіші та найскладніші питання. Решту питань студенти повинні опрацювати самостійно. Отже, вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» потребує певної самостійної роботи студентів із метою поглиблення знань щодо специфіки науково-дослідної діяльності, її методичного забезпечення, обґрунтування проблеми наукового дослідження, методів наукових узагальнень, презентації результатів наукових досліджень тощо. Це передбачає огляд літературних джерел щодо окремих питань, винесених на самостійне опрацювання, а також написання індивідуального навчального завдання та наукових статей за самостійно обраною темою. Вивчення теоретичних положень навчальної дисципліни потребує закріплення на практиці.

Теоретична частина дисципліни визначається змістом навчальної програми. На практичних заняттях теоретичні знання закріплюються під час розв'язання завдань. Більш повному засвоєнню матеріалу сприяє самостійна робота студентів із вивчення окремих розділів дисципліни та підготовка до практичних занять.

Система контролю якості навчання студентів включає поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль проводиться на практичних заняттях для виявлення рівня знань студентів за окремо взятий період часу. Підсумковий контроль здійснюється наприкінці семестру для остаточного визначення рівня знань студентів із викладеної дисципліни. Загальний обсяг годин на вивчення дисципліни та їх розподіл на аудиторні заняття і самостійну роботу студентів такий: 16 годин лекцій, 16 годин практичних завдань; загальний обсяг 90 / 3 кредита / 2 модулі.

II. ПЕРЕЛІК ТЕМ ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Практичне заняття 1

НАУКА ЯК СИСТЕМА ЗНАНЬ. ПОНЯТТЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИМОГИ ДО НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета: засвоєння фундаментальних понять науки, її структури, класифікації наук; підходів до організації вузівської науки.

Форма проведення: семінар.

Послідовність проведення заняття

1. Дайте визначення основним термінам та поняттям:

1. Наука.
2. Гіпотеза.
3. Закон.
4. Наукове дослідження.

2. Дайте відповідь на основні запитання:

1. Які установи організують наукову діяльність в Україні?
2. Що передбачає аналіз науково-дослідної діяльності вищого навчального закладу?
3. Надайте характеристику комплексно-цільовій програмі науково-дослідної діяльності закладу освіти.
4. Як реалізується управління науково-дослідною діяльністю вищого навчального закладу?

3. Обговорення доповідей на теми:

1. Особливості розвитку сучасної науки.
2. Історія розвитку науки «Бухгалтерський облік».
3. Основні положення Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.

4. Завдання для самостійної роботи:

Тестові завдання

1. Знайдіть серед наведених правильну відповідь: до функцій науки належать:
 - а) пізнавальна;
 - б) культурно-виховна;
 - в) практична;
 - г) всі відповіді правильні.

2. Інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань через соціальні інститути, – це:
 - а) наукова діяльність;
 - б) пошукова діяльність;
 - в) соціальна діяльність;
 - г) всі відповіді правильні.

3. Промислова революція, яка стала могутнім стимулом для подальшого розвитку науки, припадає на:
 - а) кінець XX – початок XXI ст.;
 - б) кінець XVII – початок XVIII ст.;
 - в) кінець XVIII – початок XIX ст.;
 - г) початок XX – кінець XX ст.

4. Наприкінці XX – початку XXI ст. для науки властиві такі особливості:
 - а) диференціація й інтеграція науки;
 - б) прискорений розвиток природознавчих наук;
 - в) математизація наук;
 - г) всі відповіді правильні.

5. Комплекс наукових дисциплін, що узагальнюють і досліджують закономірності функціонування науки, – це:
 - а) наукометрія;
 - б) наукознавство;
 - в) суспільствознавство;
 - г) науковедення.

Практичні завдання

Завдання 1.1. Зв'язати наведені в табл. 1.1 загальнонаукові підходи до дослідження з їх змістом. Заповнити таблицю відповідей, для цього поряд із заголовною буквою, яка означає певний підхід, поставити відповідну цифру, яка відповідає його змісту (наприклад: А5).

Таблиця 1.1 – Загальнонаукові підходи дослідження та їх зміст

Загальнонаукові підходи до дослідження	Зміст підходу
А) Історичний підхід	1) у розкритті умов зародження, розвитку і перетворення системи
Б) Системно-генетичний підхід	2) у використанні сукупності пізнавальних засобів, процедур, які дозволяють виявити схожість і відмінність між явищами, що вивчаються, визначити їхню генетичну спорідненість, загальне й специфічне в їхньому розвитку
В) Системний підхід	3) у дослідженні процесів самоорганізації та становленні нових упорядкованих структур
Г) Синергетичний підхід	4) полягає у комплексному дослідженні великих і складних об'єктів, дослідженні їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин
Д) Аксиологічний підхід	5) у з'ясуванні якості і властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольнити потреби окремої особистості і певного суспільства, а також ідеї і спонукання у вигляді норми та ідеалу

Таблиця для відповідей.

А_____	Б_____	В_____	Г_____	Д_____
--------	--------	--------	--------	--------

Завдання 1.2. Здійснити аналіз існуючих у літературі визначень відповідних понять за темою дослідження з посиланням на джерела інформації та виокремленням специфічних ознак поняття.

Загальні *методичні рекомендації* щодо виконання практичного завдання передбачають подання результатів виконання у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Аналіз визначень поняття «...»

Номер літературного джерела	Автор	Номер джерела (посилання)	Визначення	Характеристика
-----------------------------	-------	---------------------------	------------	----------------

Література: [1, 2, 3, 4].

Практичне заняття 2

ПОНЯТТЯ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇЇ ВИДИ

Мета: засвоєння загальнонаукової та конкретно-наукової методології дослідження, методів та техніки проведення наукових досліджень.

Форма проведення: семінар.

Послідовність проведення заняття

1. Дайте визначення основним термінам та поняттям:

1. Концепція.
2. Методологія.
3. Метод.
4. Методика.

2. Дайте відповідь на основні запитання:

1. Що є методологічною основою дослідження? Дайте розгорнуту відповідь.
2. Дайте характеристику фундаментальної методології дослідження.
3. Охарактеризуйте основні функції, які виконує філософська методологія.
4. Розкрийте суть фундаментальних принципів.
5. Охарактеризуйте основні загальнонаукові принципи дослідження.
6. Розкрийте суть конкретно-наукової методології.
7. Назвіть різницю між методом та методикою наукового дослідження.

3. Обговорення доповідей на теми:

1. Інформаційний підхід у наукових дослідженнях: мета, особливості.
2. Синергетичний підхід у наукових дослідженнях: мета, особливості.
3. Когнітивний підхід у наукових дослідженнях: мета, особливості.

4. Завдання для самостійної роботи:

Тестові завдання

1. Знайдіть правильну відповідь. Фундаментальний принцип діалектики означає:

- а) об'єктивну причинну зумовленість явищ;
- б) взаємозумовлений і суперечливий розвиток явищ дійсності;
- в) ставлення об'єктів, що відбиває тотожність їх побудови;
- г) всі відповіді правильні.

2. Фундаментальний принцип ізоморфізму означає:

- а) об'єктивну причинну зумовленість явищ;
- б) взаємозумовлений і суперечливий розвиток явищ дійсності;
- в) відношення об'єктів, яке відбиває тотожність їх побудови;
- г) всі відповіді правильні.

Практичні завдання

Завдання 2.1. Зв'язати наведені в табл. 2.1 розділи наукознавства та їх характеристику. Заповнити таблицю відповідей, для цього поряд із заголовною буквою, яка означає певний розділ, поставити належну цифру, яка відповідає його характеристиці (наприклад: А5).

Таблиця 2.1 – Розділи наукознавства та їх характеристика

Розділи наукознавства	Характеристика розділу
А) Економіка науки	1) дослідження системи методів у науці, складання моделей наукової діяльності і окремих її видів
Б) Історія науки	2) вивчення економічних особливостей розвитку і використання науки, критерії економічної ефективності наукових досліджень
В) Теорія наукового прогнозування, планування і управління науковими дослідженнями	3) розробка міжнародних і національних систем понять і термінології, стильових особливостей викладення результатів наукових досліджень
Г) Методологія науки	4) розробка стратегії науки, планування її матеріального забезпечення, організація управління науковими дослідженнями
Д) Мова науки	5) дослідження генезису динамічного процесу накопичення наукових знань, встановлення закономірностей розвитку науки

Таблиця для відповідей.

А_____	Б_____	В_____	Г_____	Д_____
--------	--------	--------	--------	--------

Література: [5, 6, 7, 8, 9].

Практичне заняття 3

ЕМПІРИЧНІ МЕТОДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета: засвоєння емпіричних методів наукового дослідження.

Форма проведення: семінар.

Послідовність проведення заняття

1. Дайте визначення основним термінам та поняттям:

1. Емпіричні методи дослідження.
2. Верифікація.
3. Валідність.
4. Експеримент.

2. Дайте відповідь на основні запитання:

1. Назвіть основні методи емпіричного дослідження.
2. Охарактеризуйте суть методу спостереження та вимоги до його проведення.
3. Розкрийте суть методу вимірювання.
4. Розкрийте суть методу порівняння. Назвіть види порівняння.
5. Розкрийте суть методу узагальнення.
6. Охарактеризуйте суть методу експерименту та основні етапи його проведення.

3. Обговорення доповідей на теми:

1. Метод семикратного пошуку: вимоги та алгоритм проведення.
2. Метод колективного блокнота і контрольних запитань: вимоги та алгоритм проведення.
3. Метод експертних оцінок: вимоги та алгоритм проведення.

4. Завдання для самостійної роботи:

Тестові завдання

1. Знайдіть правильну відповідь. До методів емпіричного дослідження належать:
 - а) спостереження;
 - б) вимірювання;
 - в) порівняння;
 - г) всі відповіді правильні.

2. Характеристика, яка вказує на здатність методу (методики) диференціювати досліджувані об'єкти за вимірюваною ознакою, – це:
 - а) валідність;
 - б) діагностична сила;
 - в) надійність;
 - г) репрезентативність.

3. Характеристика, яка вказує на здатність методу (методики) розповсюджувати (переносити) результати, отримані при дослідженні частини об'єктів, на всі об'єкти, що входять до цієї групи, – це:
 - а) валідність;
 - б) діагностична сила;
 - в) надійність;
 - г) репрезентативність.

4. Спостереження має відповідати вимогам:
 - а) передбачуваності заздалегідь;
 - б) планомірності;
 - в) цілеспрямованості;
 - г) всі відповіді правильні.

Практичні завдання

Завдання 3.1. Зв'язати наведені в табл. 3.1 емпіричні методи наукового дослідження та їх характеристику. Заповнити таблицю відповідей, для цього поряд із заголовною буквою, яка означає певний метод, поставити належну цифру, яка відповідає його характеристиці (наприклад: А5).

Таблиця 3.1 – Розділи наукознавства та їх характеристика

Емпіричні методи	Характеристика методу
А) Спостереження	1) процедура визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру
Б) Вимірювання	2) апробація знання досліджуваних явищ у контрольованих або штучно створених умовах
В) Експеримент	3) процес зіставлення предметів або явищ дійсності з метою встановлення подібності чи відмінності між ними, а також знаходження загального, притаманного, що може бути властивим двом або кільком об'єктам дослідження
Г) Порівняння	4) систематичне, цілеспрямоване, спеціально організоване сприймання предметів і явищ об'єктивної дійсності, які виступають об'єктами дослідження

Таблиця для відповідей.

А _____	Б _____	В _____	Г _____
---------	---------	---------	---------

Література: [5, 6, 7, 8, 9].

Практичне заняття 4

ТЕОРЕТИЧНІ МЕТОДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета: засвоєння теоретичних методів наукового дослідження.

Форма проведення: семінар.

Послідовність проведення заняття

1. Дайте визначення основним термінам та поняттям:

1. Аналіз.
2. Синтез.
3. Індукція.
4. Дедукція.

2. Дайте відповідь на основні запитання:

1. У чому полягає особливість теоретичних методів наукового дослідження?
2. Дайте характеристику основних етапів проведення теоретичних досліджень.
3. Охарактеризуйте такі теоретичні методи дослідження, як аналіз та синтез.

4. Поясніть суть індуктивного та дедуктивного методів наукового дослідження.

3. Обговорення доповідей на теми:

1. Хронологічний метод: вимоги та алгоритм проведення.
2. Аксиоматичний метод: вимоги та алгоритм проведення.
3. Гіпотетичний метод: вимоги та алгоритм проведення.

4. Завдання для самостійної роботи:

Тестові завдання

1. На теоретичному рівні дослідження використовуються такі загальнонаукові методи:

- а) аналіз;
- б) синтез;
- в) індукція;
- г) всі відповіді правильні.

2. Метод дослідження, який включає вивчення предмету за допомогою уявного або практичного розчленування його на складові елементи, – це:

- а) аналіз;
- б) синтез;
- в) індукція;
- г) дедукція.

3. Метод вивчення об'єкта у його цілісності, в єдиному і взаємному зв'язку його частин, тобто, на відміну від аналізу, цей метод дає можливість з'єднувати окремі частини чи сторони об'єкта в єдине ціле, – це:

- а) аналіз;
- б) синтез;
- в) індукція;
- г) дедукція.

Практичні завдання

Завдання 4.1. Зв'язати наведені в табл. 4.1 види абстракцій та їх характеристику. Заповнити таблицю відповідей, для цього з поряд із заголовною буквою, яка означає певний вид, поставити належну цифру, яка відповідає його характеристиці (наприклад: А5).

Таблиця 4.1 – Види абстракцій та їх характеристика

Види абстракцій	Характеристика виду
А) Ізолювання	1) відвернення від незавершеності (і завершеності) процесу утворення нескінченної множини, від неможливості задати її повним переліком усіх елементів
Б) Конструктивізація	2) виділення властивостей і відношень, нерозривно пов'язаних з предметами, і позначення їх певними назвами, що надає абстракціям статус самостійних предметів – «надійність», «технологічність»
В) Актуальної нескінченності	3) утворення понять шляхом об'єднання предметів, пов'язаних відношеннями типу рівності в особливий клас (відвернення від деяких індивідуальних властивостей предметів)
Г) Ототожнення	4) відвернення від реальних меж людських можливостей, зумовлених обмеженістю тривалості життя за часом та у просторі (нескінченність виступає вже як потенційно здійснення)
Д) Потенційної здійсненності	5) відвернення від невизначеності меж реальних об'єктів

Таблиця для відповідей.

А_____	Б_____	В_____	Г_____	Д_____
--------	--------	--------	--------	--------

Література: [5, 6, 7, 8, 9].

Практичне заняття 5

ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Мета: засвоєння економіко-статистичних методів наукового дослідження.

Форма проведення: семінар.

Послідовність проведення заняття

1. Дайте визначення основним термінам та поняттям:

1. Статистичні методи.
2. Факторний аналіз.
3. Динамічний ряд.
4. Прогнозування.

2. Дайте відповідь на основні запитання:

1. Сформулюйте загальні принципи застосування економіко-статистичних методів у наукових дослідженнях?
2. Дайте характеристику основних методів факторного аналізу?
3. Які основні показники використовують для аналізу рядів динаміки?
4. Які основні задачі оптимізації?
5. Які основні задачі прогнозування?

3. Обговорення доповідей на теми:

1. Аналіз рядів динаміки: вимоги та алгоритм проведення.
2. Факторний аналіз: вимоги та алгоритм проведення.
3. Прогнозування: вимоги та алгоритм проведення.

4. Завдання для самостійної роботи:

Тестові завдання

1. Знайдіть правильну відповідь. До статистичних принципів, яких дотримуються при використанні економіко-статистичних методів дослідження, належать:

- а) чітко визначена ціль економіко-статистичного дослідження;
- б) відповідність систем по горизонталі та вертикалі;
- в) логічний взаємозв'язок між показниками, які характеризують об'єкт чи явище;
- г) всі відповіді правильні.

2. Послідовність значень показника, який характеризує зміну того чи іншого соціально-економічного явища в часі, – це:

- а) ряд абстрагувань;
- б) асоціативний ряд;
- в) динамічний ряд;
- г) всі відповіді правильні.

3. Спосіб ланцюгових підстановок застосовується для моделей:

- а) адитивних;
- б) мультиплікативних;
- в) змішаних;
- г) всі відповіді правильні.

4. Основними характеристиками ряду динаміки є:

- а) абсолютний приріст;

- б) середній абсолютний приріст;
- в) абсолютне значення одного відсотка приросту;
- г) всі відповіді правильні.

Практичні завдання

Завдання 5.1. Наведено динаміку окремих показників Звіту про фінансові результати ПАТ «Акорд», тис. грн:

Показники	Періоди*											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Чистий прибуток	180,2	317,8	215,7	248,8	408,8	302,7	325,8	330,5	295,8	188,7	220,1	200,8
Собівартість реалізованої продукції	263,5	490,3	395,6	518,7	668,3	687,4	589,8	608,4	550,2	480,7	550,7	466,2
Адміністративні витрати	23,02	26,0	26,7	30,2	33,95	59,8	48,8	35,1	22,9	33,7	35,4	32,36
Витрати на збут	14,04	16,1	14,75	15,82	17,51	19,8	21,1	18,5	17,4	22,58	23,4	18,8

Для кожного показника, лінійно пов'язаного з чистим прибутком, необхідно:

- скласти рівняння лінійної регресії;
- розрахувати коефіцієнти кореляції і детермінації, помилку апроксимації;
- результати оформити графічно.

Література: [5, 6, 9, 10, 11, 15].

Практичне заняття 6

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Мета: засвоєння видів інформаційного забезпечення наукової роботи, наукового дослідження.

Форма проведення: семінар.

Послідовність проведення заняття

1. Дайте визначення основним термінам та поняттям:

1. Інформація.

2. Наукова література.
3. Автоматизована система обробки інформації.
4. Монографія

2. Дайте відповідь на основні запитання:

1. Як класифікується наукова інформація?
2. Що являє собою інформаційний пошук, яким він може бути?
3. Яким вимогам має відповідати процедура інтерпретації даних?
4. Поняття автоматизованої системи обробки інформації (АСОІ).

3. Обговорення доповідей на теми:

1. Інформація: поняття, види.
2. Наукова доповідь як форма обміну науковою інформацією.
3. Стаття як форма обміну науковою інформацією.

4. Завдання для самостійної роботи:

Тестові завдання

1. Сукупність повних, точних відомостей про розвиток природи, суспільства і людини, зафіксованих у науковому документі, – це:

- а) економічна інформація;
- б) науково-технічна інформація;
- в) технічна інформація;
- г) соціальна інформація.

2. Результати всебічного вивчення певної проблеми чи теми відображаються у:

- а) брошури;
- б) книзі;
- в) періодичному виданні;
- г) монографії.

3. Перетворення певних числових величин у логічну форму – показники (індикатори) за допомогою гіпотез – це:

- а) інтерпретація;
- б) опрацювання;
- в) анкетування;
- г) опитування.

Практичні завдання

Завдання 6.1. Зв'язати наведені в табл. 6.1 види наукових документів з їх структурою. Заповнити таблицю відповідей, для цього поряд із заголовною буквою, яка означає певний вид наукового документа, поставити належні цифри, що відповідають його структурі: первинний або вторинний науковий документ (наприклад: А3.1).

Таблиця 6.1 – Видова структура наукових документів

Види документів	Первинний	Вторинний (неперіодичні)
А) Книжки, брошури	1) видання з продовженням, журнали, бюлетені, газети, відомості	1) показники стандартів і технічних умов вітчизняних і зарубіжних винаходів
Б) Періодичні	2) наукові звіти, наукові доповіді, інформаційні відомості про проведення наукових конференцій, семінарів, симпозіумів	2) бібліографічні (картотека), реферативні (збірники), експрес-інформація, офіційні бюлетені, інформаційні листки, каталоги
В) Спеціальні	3) монографії, довідники, матеріали конференцій, з'їздів, навчальні видання	3) бюлетені реєстрації НДР, збірники рефератів НДІ, ОКР, реєстраційні та інформаційні картки
Г) Рукописні	4) нормативно-технічні документи, нормативно-виробничі довідки, рекламні видання, патентно-ліцензійні документи	4) бібліографічні, реферативні, оглядові видання, енциклопедії, словники, довідники

Таблиця для відповідей.

А_____	Б_____	В_____	Г_____
--------	--------	--------	--------

Література: [12, 13, 14, 15].

Практичне заняття 7

ЗМІСТ ТА СКЛАДОВІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ПРОЦЕСУ

Мета: засвоєння складових науково-дослідного процесу, його етапів і принципів.

Форма проведення: семінар.

Послідовність проведення заняття

1. Дайте визначення основним термінам та поняттям:

1. Науково-дослідний процес.
2. Об'єкт дослідження.
3. Предмет дослідження.
4. Ефективність наукових досліджень.

2. Дайте відповідь на основні запитання:

1. У чому полягає організаційний етап науково-дослідного процесу?
2. У чому полягає дослідний етап науково-дослідного процесу?
3. У чому полягає завершальний етап науково-дослідного процесу?

3. Обговорення доповідей на теми:

1. Фундаментальні дослідження: мета, приклади.
2. Прикладні дослідження: мета, класифікація, приклади.
3. Фінансування наукової діяльності.

4. Завдання до самостійної роботи:

Тестові завдання

1. Науково-дослідний процес – це:
 - а) організований комплекс дій, спрямований на отримання прибутку;
 - б) організований комплекс дій, спрямований на отримання нових знань, що розкривають суть процесів і явищ у природі й суспільстві, з метою використання їх у практичній діяльності людей;
 - в) процес отримання конкретних результатів;
 - г) немає правильної відповіді.
2. Комплекс теоретичних і практичних завдань, необхідність вирішення яких постала перед суспільством, – це:
 - а) гіпотеза;
 - б) закон;
 - в) проблема;
 - г) дослідження.
3. Етапи проведення наукового експерименту:
 - а) робота з літературою та розроблення методики експерименту;
 - б) складання робочого плану виконання наукового експерименту;
 - в) підготовка об'єкта дослідження;
 - г) всі відповіді правильні.

4. Невеликі наукові завдання, що належать до конкретної теми наукового дослідження, – це:

- а) тема наукового дослідження;
- б) гіпотеза;
- в) наукове питання;
- г) проблема.

5. За цільовим призначенням наукові дослідження класифікують на види:

- а) фундаментальні, прикладні і розробки;
- б) фундаментальні, експериментальні та прикладні;
- в) фундаментальні, експериментальні і розробки;
- г) теоретичні, практичні.

Практичні завдання

Завдання 7.1. Зв'язати наведені в табл. 7.1 види абстракцій та їх характеристику. Заповнити таблицю відповідей, для цього поряд із заголовною буквою, яка означає певний вид, поставити належну цифру, що відповідає його характеристиці (наприклад: А5).

Таблиця 7.1 – Види абстракцій та їх характеристика

Види абстракцій	Характеристика виду
А) Ізолювання	1) відвернення від незавершеності (і завершеності) процесу утворення нескінченної множини, від неможливості задати її повним переліком усіх елементів
Б) Конструктивізація	2) виділення властивостей і відношень, нерозривно пов'язаних з предметами, і позначення їх певними назвами, що надає абстракціям статус самостійних предметів – «надійність», «технологічність»
В) Актуальна нескінченність	3) утворення понять шляхом об'єднання предметів, пов'язаних відношеннями типу рівності в особливий клас (відвернення від деяких індивідуальних властивостей предметів)
Г) Ототожнення	4) відвернення від реальних меж людських можливостей, зумовлених обмеженістю тривалості життя за часом та у просторі (нескінченність виступає вже як потенційно здійснення)
Д) Потенційна здійсненість	5) відвернення від невизначеності меж реальних об'єктів

Таблиця для відповідей.

А_____	Б_____	В_____	Г_____	Д_____
--------	--------	--------	--------	--------

Література: [5, 6, 12, 13, 14].

Практичне заняття 8

ФОРМИ ВІДОБРАЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Мета: засвоєння основних форм відображення результатів наукового дослідження.

Форма проведення: семінар.

Послідовність проведення заняття

1. Дайте визначення основним термінам та поняттям:

1. Публікація.
2. Реферат.
3. Тези.

2. Дайте відповідь на основні запитання:

1. Що таке наукове видання?
2. Які є форми висвітлення підсумків наукової роботи?
3. Де може відбуватися усна передача інформації про наукові результати?
4. Що таке наукова конференція? Які існують її види?
5. Які ви знаєте форми участі в дискусії?

3. Обговорення доповідей на теми:

1. Види та зміст публікацій.
2. Структура статті.
3. Структура магістерської роботи.

4. Завдання для самостійної роботи:

Тестові завдання

1. До основних функцій публікації належать:
 - а) оприлюднення результатів наукової роботи;
 - б) сприяння встановленню пріоритету автора;
 - в) свідчення про особистий внесок дослідника в розробку наукової проблеми;
 - г) всі відповіді правильні.

2. Види рефератів:

- а) наукові та практичні;
- б) наукові та інформативні;
- в) наукові, теоретичні, методологічні;
- г) всі відповіді правильні.

3. Результат творчої діяльності в будь-якій сфері згідно з технологією або художнім конструюванням:

- а) монографія;
- б) реферат;
- в) винахід;
- г) всі відповіді правильні.

4. Усна передача інформації про наукові результати здійснюється шляхом:

- а) колоквиуму;
- б) симпозіуму;
- в) конференції;
- г) всі відповіді правильні.

5. До науково-дослідних наукових видань належать:

- а) монографія;
- б) джерелознавчі видання;
- в) документальні наукові видання;
- г) всі відповіді правильні.

Література: [5, 6, 7, 8, 9, 16].

ІІІ. ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліку і контролю основних засобів підприємств/організацій.

2. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліку і контролю необоротних активів підприємств/організацій.

3. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліку/аналізу/аудиту нематеріальних активів підприємств/організацій.

4. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліку і контролю запасів підприємств/організацій.

5. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліку/аналізу/аудиту дебіторської заборгованості підприємств/організацій.
6. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліку і контролю грошових коштів підприємств/організацій.
7. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліку і контролю готової продукції підприємств/організацій.
8. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліку і аналізу власного капіталу підприємств/організацій.
9. Науково-теоретичні та практичні проблеми відображення в обліку формування та використання підприємств/організацій.
10. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліку і контролю витрат на виробництво продукції підприємств/організацій.
11. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліку і контролю праці та заробітної плати підприємств/організацій.
12. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління ліквідністю підприємств/організацій.
13. Науково-теоретичні та практичні обліково-аналітичного забезпечення управління платоспроможністю підприємств/організацій.
14. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління рентабельністю підприємств/організацій.
15. Науково-теоретичні та практичні проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємств/організацій.
16. Наукові дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління доходами та витратами підприємства/організації.
17. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовим станом підприємства/організації.
18. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства/організації.
19. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства/організації.
20. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами підприємства/організації.
21. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління необоротними активами підприємства/організації.
22. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління запасами підприємства/організації.
23. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками підприємства/організації.

24. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління власним капіталом підприємства/організації.

25. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства/організації.

26. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунковими операціями підприємства/організації.

27. Наукові дослідження обліково-аналітичного забезпечення антикризового управління підприємства/організації.

28. Наукові дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління трудовими ресурсами підприємства/організації.

29. Наукові дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління витратами операційної діяльності підприємства/організації.

30. Наукові дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління доходами підприємства/організації.

IV. ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Суть, функції, структура і значення науки, її класифікація.
2. Основні напрями наукових економічних досліджень у сучасних умовах.
3. Характеристика та особливості науково-дослідної роботи.
4. Класифікація наукових досліджень.
5. Організація науки і наукових досліджень в Україні.
6. Принципи розвитку наук.
7. Принципи організації наукової роботи.
8. Етапи проведення спостереження.
9. Поняття, мета та завдання науково-дослідної роботи студентів.
10. Види і форми науково-дослідної роботи студентів.
11. Суть методу порівняння, види порівняння.
12. Поняття та класифікація інформаційного забезпечення наукових досліджень.
13. Роль і функції інформації.
14. Економічна інформація, її класифікація та призначення у науково-дослідному процесі.
15. Вибір об'єкта обстеження та визначення системи показників.
16. Організація збирання і документальне оформлення інформації.

17. Порядок обробки інформації в економічних дослідженнях.
18. Проведення аналітичної роботи в науково-дослідному процесі.
19. Загальні методи наукових досліджень.
20. Спеціальні методи наукових досліджень в економіці.
21. Докази у методології наукових досліджень.
22. Процес наукового дослідження в економіці та його характеристика.
23. Наукова проблема й обґрунтування теми дослідження.
24. Критерії вибору теми наукового дослідження.
25. Організація обміну науковою інформацією в процесі дослідження.
26. Завершальний етап науково-дослідного процесу.
27. Систематизація результатів наукового дослідження.
28. Форми подання наочного матеріалу.
29. Бібліографічний опис джерел, використаних у науковому дослідженні.
30. Впровадження та ефективність результатів наукових досліджень.
31. Методи порівняння, їх використання в аналізі.
32. Методи зведення, їх використання в аналізі.
33. Методи порівняння, групування, їх використання в аналізі.
34. Графічний і табличний методи у дослідженнях аналітичних показників.
35. Метод абсолютних величин: види й призначення в аналітичних дослідженнях.
36. Метод відносних величин: види й призначення в аналітичних дослідженнях.
37. Метод абсолютних середніх величин: види та призначення в аналітичних дослідженнях.
38. Аналіз рядів динаміки в наукових дослідженнях.
39. Індексний метод у наукових дослідженнях.
40. Методи елімінування в наукових дослідженнях.
41. Економіко-математичні методи в наукових дослідженнях, їх класифікація і характеристика.
42. Застосування економіко-математичних методів при вирішенні конкретних аналітичних завдань.
43. Суть і види прогнозів. Якісні й кількісні методи прогнозування.

44. Методологічні основи економіко-статистичного та економіко-математичного моделювання.
45. Методи пошуку і збирання наукової інформації.
46. Основні етапи проведення теоретичних досліджень.
47. Особливості методу моделювання.
48. Науково-дослідні та джерелознавчі наукові видання.
49. Монографії: поняття, види.
50. Реферат. Поняття та види.
51. Суть наукової конференції, види.
52. Науково-дослідний процес: поняття, етапи.
53. Структурні елементи програми дослідження.
54. Загальні критерії обґрунтування теми наукового дослідження.
55. Характеристика окремих етапів науково-дослідного процесу.
56. Етапи створення нової інформації.
57. План наукового дослідження.
58. Система елементів наукової організації праці.
59. Категоріальний апарат наукового дослідження.
60. Відмітні риси теоретичних та фундаментальних досліджень.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Абстрагування – виділення в об'єкті основних значущих ознак і відхилення вторинних, несуттєвих.

Аналіз – це спосіб наукового дослідження, за яким явище поділяється на складові, з метою вивчення окремих його частин.

Бібліометрія – метод кількісного дослідження друкованих документів у вигляді матеріальних об'єктів або бібліографічних одиниць, а також замінників тих чи інших.

Валідність (англ. valid – дійсний, придатний) – це комплексна характеристика методу (методики), яка вказує на його придатність до використання (об'єктивність, діагностична сила, репрезентативність, точність, надійність).

Верифікація – це процедура емпіричної перевірки твердження на відповідність фактичному стану речей.

Вимірювання – це процедура визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру.

Гіпотеза – це науково обґрунтоване припущення, що висувається для пояснення якого-небудь процесу, яке після перевірки може виявитись дійсним або хибним.

Дедукція – це спосіб наукового дослідження, при якому часткові положення виводяться із загальних.

Дослідницька діяльність – особливий вид діяльності педагога, відмінної від дидактичної, виховної й наближеної до наукової за своїм складом, функціями та технологіями виконання.

Експеримент – апробація знання досліджуваних явищ у контрольованих або штучно створених умовах.

Емпіричне дослідження – це особливий вид практичної діяльності, що існує в науці. Така діяльність потребує наявності специфічних здібностей: творчих – від експериментатора, спостережливості – від дослідника, особистої контактності і такту – від психологів і соціологів, які займаються проведенням досліджень та ін.

Індукція – це спосіб наукового дослідження, при якому за частковими фактами і явищами встановлюються загальні принципи і закони.

Концепція – це система поглядів, система опису певного предмета або явища стосовно його побудови, функціонування, що сприяє його розумінню, тлумаченню, вивченню головних ідей.

Мета дослідження – це очікуваний кінцевий результат. Мета визначає стратегію і тактику дослідження, загальну його спрямованість і логіку.

Метод (гр. *methodos*) – спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя.

Методика (гр. *methodike*) – сукупність методів, прийомів проведення будь-якої роботи; вчення про особливості застосування окремого методу чи системи методів.

Методологія (гр. *methodos* – спосіб, метод і *logos* – наука, знання) – вчення про правила мислення при створенні теорії науки, вчення про науковий метод пізнання й перетворення світу.

Моделювання – метод наукового пізнання, суть якого полягає у дослідженні моделі об'єкта пізнання на основі абстрактно-логічного мислення за принципами наочності, об'єктивності.

Наука – це сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення.

Наукове дослідження – діяльність, свідомо спрямована на отримання нового наукового продукту, що є оригінальним, неповторним, суспільно значущим; цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають як система понять, законів і теорій.

Науково-дослідний процес – це чітко організований комплекс дій, спрямований на отримання нових знань, що розкривають суть процесів і явищ у природі і суспільстві, з метою використання їх у практичній діяльності людей.

Об'єкт дослідження – це явище або процес, що спричиняє проблемну ситуацію і на що спрямований процес пізнання.

Предметом дослідження є найбільш значущі властивості об'єкта, окремі його аспекти, сегменти чи взаємозв'язки, які підлягають вивченню.

Теоретичні методи дослідження – методи, мета яких полягає у встановленні закономірних зв'язків між явищами, формулюванні законів і закономірностей їх розвитку і на цій основі – у передбаченні нових явищ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» №1977-XII від 13 грудня 1991 року із змінами та доповненнями (поточна редакція 05.12.2012 р.).
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII.
3. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація : навч. посіб. / за ред А. А. Мазаракі. – 2-ге вид., доп. – Київ: КНТЕУ, 2011. – 296 с.
4. Єрина А. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / А. М. Єрина, В. Б. Захожай, Д. Л. Єрин. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Крушельницька. – Київ: Кондор, 2006. – 206 с.
6. Макогон Ю.В. Основи наукових досліджень в економіці : навч. посіб. / Ю.В. Макогон, В.В. Пилипенко. – Донецьк : Альфа-прес, 2007. – 144 с.
7. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Романчиков. – Київ: Центр навчальної літератури, 2007. – 254 с.
8. Соловйов С. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / С. М. Соловйов. – Київ: Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с.

Додаткова

9. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень : підручник / М. Т. Білуха. – Київ: Вища школа, 1997. – 271 с.
10. Грищенко І. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / І. М. Грищенко, О. М. Григоренко, В. А. Борисейко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 186 с.
11. Стеченко Д. М. Основи наукових досліджень : підручник / Д. М. Стеченко. – Київ: Знання, 2007. – 317 с.

Ресурси мережі Інтернет

12. Електронні каталоги інформаційних ресурсів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.analitik.ru>.
13. Інформаційно-пошукова система [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inpos.com.ua>.
14. Пошукові служби Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kinder.mksat.net/pages/libfindix/inetfind.htm>.
15. Сторінка Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
16. Что такое плагиат, или О западных стандартах научной этики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.osvita.org.ua/-articles/68.html>.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
I. Загальні організаційно-методичні рекомендації	
До вивчення дисципліни.....	5
II. Перелік тем та зміст практичних завдань.....	6
<i>Практичне заняття 1. Наука як система знань. Поняття наукового дослідження та вимоги до наукового дослідження.....</i>	<i>6</i>
<i>Практичне заняття 2. Поняття методології наукових досліджень та її види.....</i>	<i>9</i>
<i>Практичне заняття 3. Емпіричні методи наукового дослідження.....</i>	<i>11</i>
<i>Практичне заняття 4. Теоретичні методи наукового дослідження.....</i>	<i>13</i>
<i>Практичне заняття 5. Економіко-статистичні методи в наукових дослідженнях.....</i>	<i>15</i>
<i>Практичне заняття 6. Інформаційне забезпечення наукової роботи.....</i>	<i>17</i>
<i>Практичне заняття 7. Зміст та складові науково-дослідного процесу.....</i>	<i>19</i>
<i>Практичне заняття 8. Форми відображення результатів наукових досліджень.....</i>	<i>22</i>
III. Теми рефератів.....	23
IV. Перелік запитань до заліку.....	25
Термінологічний словник.....	28
Список літератури.....	30

Навчальне видання

Методичні вказівки
до практичних занять з дисципліни
«Основи наукових досліджень»
для студентів усіх форм навчання
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Укладач

ЄРШОВА Наталя Юріївна

Відповідальний за випуск

Н. В. Якименко-Терещенко

Роботу до видання рекомендував

В.Я. Міщенко

Редактор

О. І. Шпильова

План 2020 р., поз. 43

Підп. до друку. 2020. Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.

Riso-друк. Гарнітура Таймс. Ум. друк. арк. 5,1. Наклад 50 прим.

Зам. №

Видавець

Видавничий центр НТУ «ХПІ»,

Свідоцтво про державну реєстрацію, ДК № 5478 від 21.08.2017 р.

61002, Харків, вул. Кирпичова, 2

Друкарня: